

Samenvatting

Aanleiding

De waterkeringen bij Well voldoen niet aan de wettelijke normen en dienen in de komende jaren te worden versterkt in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Bovendien maakte het hoogwater van juli 2021 nogmaals duidelijk dat de huidige situatie bij Well een flessenhals vormt voor de afvoer van hoogwater op de Maas en dat rivierverruiming en versterking van de keringen zeer wenselijk is.

Initiatiefnemers

De Gebiedsontwikkeling Groene Rivier Well wordt gerealiseerd in een samenwerkingsverband van verschillende overheden, bestaande uit het Waterschap Limburg, het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (waaronder Rijkswaterstaat), de Provincie Limburg en de Gemeente Bergen. Deze partijen zijn vertegenwoordigd in de Stuurgroep Gebiedsontwikkeling Groene Rivier Well.

Waterschap Limburg is trekker van de Gebiedsontwikkeling Groene Rivier Well namens de vijf samenwerkende overheden. Om de gebiedsontwikkeling mogelijk te maken stelt de minister van Infrastructuur en Waterstaat een Projectbesluit Omgevingswet vast. Het Projectbesluit Omgevingswet is het MER-plichtige besluit en het Ministerie is daarmee ook bevoegd gezag voor de mer-procedure.

De opgaves

De gebiedsontwikkeling richt zich op drie grote wateropgaven in het gebied (rivierverruiming, dijkversterking en beekherstel). Deze worden opgepakt in een integraal project, waarin meerdere doelstellingen gelijktijdig en in samenhang met elkaar worden gerealiseerd.

De gebiedsontwikkeling omvat:

- De aanleg, verhoging en versterking van primaire waterkeringen om te voldoen aan de wettelijke veiligheidsnorm;
- Het verbeteren van de systeemwerking van de Maas door toevoeging van 85 ha aan het rivierbed en realisatie van circa 17 centimeter waterstandsaling ter hoogte van Well.
- Het verbeteren van het ecologisch functioneren van de Wellse Molenbeek en haar oevers door de loop, oevers en monding een natuurlijker karakter te geven en daarmee de biodiversiteit te verhogen;
- Het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit door de landschappelijke herkenbaarheid en samenhang, cultuurhistorische identiteit en soortenrijkdom in het gebied te versterken;
- Het versterken van de gebruiks- en belevingswaarde voor bewoners en bezoekers door onder andere het verbeteren van de toegankelijkheid van het gebied;
- Duurzaamheid in realisatie en beheer, door onder andere gebruik te maken van en voort te bouwen op de bestaande gebiedskwaliteiten, de toepassing van gebiedseigen grond, robuuste waterkeringen en natuurinclusieve voedselproductie.

Door de huidige ligging van de waterkeringen is er ter plaatse van Well weinig ruimte voor afvoer van Maaswater tijdens hoogwater. Het verruimen van het rivierbed vormt de systeemopgave. De flessenhals is het gevolg van de keuze die gemaakt is bij de aanleg van de waterkeringen (na de hoogwaters van 1993 en 1995). Bij de aanleg van de waterkeringen werd een groot gebied in Limburg, beschermd door de waterkeringen. Het effect van de aanleg van deze keringen is dat de ruimte voor de Maas op veel plekken in Limburg is ingeperkt en de waterstanden bij hoogwater zijn gestegen. Voor de systeemopgave, moeten 'systeemmaatregelen' genomen worden. Bij systeemmaatregelen kan gedacht worden aan dijkerugleggingen en andere rivierverruimings- of retentiemaatregelen.

Figuur 1: Visualisatie van systeemmaatregelen rondom Well.

De waterkeringen bij Well voldoen niet aan de wettelijke normen en zijn daarom opgenomen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Om aan deze versterkingsopgave van het HWBP te voldoen, dienen de bestaande keringen, die gehandhaafd blijven, zowel versterkt als verhoogd te worden. Daarnaast worden er direct rond de dorpskernen bij Well nieuwe keringen aangelegd.

De Wellse Molenbeek is aangewezen als "natuurbeek" conform het provinciaal waterplan. Momenteel voldoet de beek niet aan de ecologische doelstellingen van een natuurbeek. Om hieraan te voldoen zijn er verschillende gewenste verbeteringen voor de inrichting van de beek. Dit betreft de verbreding, beschaduwing, toename van beplanting en meandering van de beek. Deze maatregelen vormen de **beekherstelopgave**.

Met de keuze voor het in één keer realiseren van de drie opgaven voor de Gebiedsontwikkeling Groene Rivier Well ondergaat ook een groter deel van het projectgebied een transformatie. Het is daarbij belangrijk dat de maatregelen zorgvuldig worden afgewogen, vormgegeven, ingepast en dat kansen worden benut om de ruimtelijke kwaliteit te verbeteren en de gebruiks- en belevingswaarde voor bewoners en bezoekers te vergroten.

Proces op hoofdlijnen

Het proces dat voor Gebiedsontwikkeling Groene Rivier Well wordt gevolgd, is gebaseerd op de werkwijze uit het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) en het Hoogwaterbeschermings- programma (HWBP). Dit betekent dat de volgende fasen doorlopen worden: de Voorverkenning, Verkenning, Planuitwerking en Realisatie.

Figuur 2: Voorkeursvariant Groene Rivier Well

Op basis van de Voorverkenning is het Waterschap Limburg in 2016 gestart met de Verkenningfase. In de Verkenningfase zijn de verschillende mogelijkheden verkend om te voldoen aan de drie wateropgaven voor het gebied. In de Verkenningfase zijn voor elk van de opgaven alternatieven verkend, waarbij rekening gehouden is met de onderlinge samenhang. De Verkenningfase is geëindigd in 2020 met de keuze van een Voorkeursalternatief (VKA), dat in juni 2020 bestuurlijk is vastgesteld.

In februari 2022 heeft de Stuurgroep Gebiedsontwikkeling Groene Rivier Well het besluit genomen voor een integrale scope, waarbij alle opgaven in één integraal project worden opgepakt in plaats van realisatie van het project in de oorspronkelijke twee fasen (eerst dijkversterking en daarna de Groene Rivier en beekherstel). De opgaven hangen zodanig met elkaar samen, dat het afzonderlijk realiseren ervan veel nadelen heeft en daarom is gekozen voor een integrale scope. Het hoogwater van 2021 heeft de negatieve rivierkundige effecten van de flessenhals opnieuw laten zien, waarmee duidelijk werd dat snel verruiming van de flessenhals wenselijk is.

Voor een effectieve werking van de Groene Rivier bleek het ook verstandig om op enkele specifieke locaties de dijkversterkingsmaatregelen uit het Voorkeursalternatief van 2020 aan te passen. De integrale scope met de aanscherpingen tezamen wordt de Principeoplossing genoemd en deze is beschreven in het Verkenningenrapport (Waterschap Limburg, 2023).

De Principeoplossing is vervolgens in de planuitwerkingsfase uitgewerkt in verschillende varianten per deelgebied. Naar aanleiding van de beoordelingen van de verschillende varianten, is er per deelgebied een Voorkeursvariant (VKV) gekozen. In deze MER zijn de varianten en de Voorkeursvariant beschreven en beoordeeld.

De Voorkeursvariant bestaat daarbij grofweg uit de volgende onderdelen:

- Aanleg van een Groene Rivier (kwelgeulen en -moeras) door het doorgraven van het grondlichaam van de provinciale weg N270 en aanleg van een nieuwe brug. Daarbij stroomt de Wellse Molenbeek door het gebied van de Groene Rivier;
- Versterking van bestaande waterkeringen en aanleg van nieuwe waterkeringen rondom de Groene Rivier. Buurtschap De Kamp en het Kasteel Well worden daarbij beschermd door een maatwerkvoorziening en komen formeel gezien buitendijks te liggen;
- Aanleg van een hoogwatergeul en ontwikkeling van nieuwe land-water overgangen in natuurgebied De Band (zuidzijde projectgebied);
- Inrichting van het gebied door ruimte te bieden voor natuurontwikkeling, toekomstbestendige landbouw en recreatieve voorzieningen.

Milieueffecten

De milieueffecten van de VKV per aspect zijn in onderstaande tabel samengevat. De gedetailleerde beoordeling is opgenomen in de hoofdstukken 7-16, als ook een uitsplitsing van de effecten per deelgebied. In de tabel is de beoordeling van milieueffecten van de VKV in “plussen en minnen” en in kleur aangegeven. De milieueffecten zijn beoordeeld op basis van een vijf punts-schaal. De beoordeling heeft daarbij plaatsgevonden ten opzichte van de referentiesituatie (huidige situatie plus autonome ontwikkelingen).

Aspect	Beoordelingscriterium	Beoordeling VKV
Rivierbeheer	Omvang van de behaalde waterstandsverlaging bij maatgevend hoogwater	++
	Wijziging in het oppervlak rivierbed	++
	Waterstanden bij hoog water	++
	Inundatiefrequentie van de Groene Rivier (en gevolgen voor het gebruik van het gebied)	0
	Dwarsstroming op de Maas (relevant voor de scheepvaart)	-
	Aanzanding (omvang benodigd baggerwerk) en erosie (en noodzaak tot verdediging daartegen)	0

Aspect	Beoordelingscriterium		Beoordeling VKV
Oppervlakte- en grondwater	Afvoercapaciteit van de beek (voor hoge afvoeren)		-
	Bijdrage aan klimaatbestendig, robuust watersysteem		+
	Effecten van veranderingen in het grondwater (eindsituatie)	Bebouwing (bijv. lokale wateroverlast)	-
		Landbouw (bijv. lokale vernatting)	-
		Natuur (bijv. verdroging)	+
	Effecten van veranderingen in het grondwater (tijdelijke situatie)	Bebouwing (bijv. lokale wateroverlast)	-
		Landbouw (bijv. lokale vernatting)	0
		Natuur (bijv. verdroging)	-
	Ruimtelijke kwaliteit en landschap	Ontwerp-principes Groene Rivier	1: Volg de hiërarchie
2: Neem het terrassenlandschap als leidraad			+
3: Maak het watersysteem klimaatrobuust			++
4: Verbindt landbouw en natuur			++
5: Vergroot de soortenrijkdom			+
6: Versterk de samenhang, gebiedsidentiteit en belevingswaarde			+
Leidende principes voor de dijken		1: Bij de versterking van de dijk is het landschap leidend	0
		2: Bij het ontwerp van de dijk komen we tot vanzelfsprekende dijken, denkend vanuit de directe omgeving	-
		3: De dijk en directe omgeving dragen bij aan een verbeterd contact van de dorpen met de Maas	0
		4: Welkom op de dijk. Ontsluiting en toegankelijkheid van het landschap voor gebruikers	+
		5: Dijkversterking is een fundament en katalysator voor de ontwikkeling van een vitaal landschap.	++
Wonen en werken	Effect op woongenot: zichthinder of verbetering zicht, ruimtebeslag en toegankelijkheid percelen		-
	Effecten op overige gebruiksfuncties in het gebied (bedrijven-terreinen, landbouw en recreatie)		0
	Verandering van luchtkwaliteit door verandering verkeerssituatie in de gebruiksfase (na afronding werkzaamheden)		0
	Geluidshinder door verandering verkeerssituatie in de gebruiksfase (na afronding werkzaamheden)		0

Aspect	Beoordelingscriterium	Beoordeling VKV
Natuur en waterkwaliteit	Effecten op Natura 2000-gebieden	+
	Effect op Natuur Netwerk Limburg (NNL)	+
	Effect op de Groenblauwe mantel (provinciale verordening)	++
	Effect op houtopstanden	+
	Effecten op beschermde soorten	-
	Effect op natuurbeek & Kaderrichtlijn Water	++
Cultuur-historie en archeologie	Effect op historische panden of objecten	-
	Aantasting van bekende of verwachte waarden	-
Duurzaamheid	Effect van de realisatie en de toepassing van materialen op de CO2 uitstoot	++
	Circulariteit: verbruik van primaire grondstoffen, hergebruik van materialen	+
Bodemkwaliteit	Verandering van de milieuhygiënische bodemkwaliteit	0
Verkeer	Bereikbaarheid van het gebied tijdens de realisatiefase	-
	Bereikbaarheid van het gebied na afronding van het project in een reguliere situatie (geen hoogwater)	0
	Bereikbaarheid van het gebied bij hoogwater (afsluiting van wegen of dichtzetten van coupures)	0
Hinder tijdens de aanleg	Luchtkwaliteit	0
	Geluidshinder en trillingen	-

Toelichting op de Milieueffecten

Overwegend leidt de Voorkeursvariant tot positieve effecten op de aspecten rivierbeheer, oppervlakte- en grondwater, ruimtelijke kwaliteit, natuur en waterkwaliteit en duurzaamheid. De belangrijkste effecten zijn onderstaand toegelicht.

Voor het aspect rivierbeheer leidt het project tot verlaging van de rivierwaterstanden en vergroting van het winterbed wat tot positieve effecten leidt. Het negatieve effect van dwarsstroming is daarbij onvermijdelijk omdat water die bovenstrooms onttrokken wordt van de Maas, ook benedenstrooms weer terugstroomt. Voor oppervlaktewater- en grondwater is er sprake van wisselende scores. De vernatting en herstel van de sponswerking van de bodem leidt tot positieve effect voor de natuur. De verhoogde (grond)waterstanden tijdens extreem hoogwater (die incidenteel voorkomt) leiden daarbij wel tot meer wateroverlast.

Voor het aspect ruimtelijke kwaliteit en landschap zijn er overwegend positieve effecten. De Gebiedsontwikkeling leidt tot herinrichting van het gebied en betere aansluiting op het DNA van het landschap. Het aspect wonen en werken scoort neutraal. De hoogwaterveiligheid verbetert in het gebied, maar de realisatie van nieuwe en hogere dijken heeft wel een impact op het woongenot. De historische waarden in het gebied worden licht aangetast door de graafwerkzaamheden.

Het aspect natuur en waterkwaliteit leidt tot positieve effecten. De ontwikkelingen van nieuwe gradienten en land/water-overgangen leidt tot verbeterde ontwikkelmogelijkheden voor de natuur. Voor diverse soorten verbetert het leefgebied door uitbreiding van foerageergebied, migratieroutes en veilige passage onder de N270. Wel is er sprake van (tijdelijk) verlies van verblijfplaatsen van soorten bij de kap van oude bomen met holtes.

Duurzaamheid scoort positief, doordat de dijken versterkt worden met grond die vrijkomt bij de ontgraving van de Groene Rivier. Transportafstanden blijven daardoor beperkt. Tijdens de aanleg van het project leiden grondverzet en bouwwerkzaamheden wel tot hinder voor de omgeving.

Doelbereik

Om een duidelijk beeld te geven van het effect van de Voorkeursvariant op het behalen van de doelen zijn de scores (zoals hierboven samengevat in de overall tabel) per doel weergegeven. Per doel is beschreven welke beoordelingsaspecten relevant zijn en vervolgens is de bijbehorende score weergegeven.

Doel	Beoordelingsaspectw	Beoordeling VKV
Het verbeteren van de systeemwerking van de Maas door behoud van 85 ha rivierbed en realisatie van circa 17 centimeter waterstandsval ter hoogte van Well-dorp.	Rivierbeheer <ul style="list-style-type: none"> ▪ Omvang van de behaalde waterstandsverlaging bij maatgevend hoogwater ▪ Wijziging in het oppervlak rivierbed 	✓
Het verbeteren van het ecologisch functioneren van de Wellse Molenbeek en haar oevers door de loop, oevers en monding een natuurlijker karakter te geven en daarmee de biodiversiteit te verhogen.	Natuur <ul style="list-style-type: none"> ▪ Effect op natuurbeek & Kaderrichtlijn Water (KRW: bijdrage aan de chemische en ecologische doelstelling) 	✓
Het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit door de landschappelijke herkenbaarheid, samenhang, cultuurhistorische identiteit en soortenrijkdom in het gebied te vergroten.	Ruimtelijke kwaliteit en landschap <ul style="list-style-type: none"> ▪ Inrichtingsprincipe 5 uit RKK: vergroot de soortenrijkdom ▪ Inrichtingsprincipe 6 uit RKK: versterk de samenhang, gebiedsidentiteit en belevingswaarde 	✓
Het versterken van de gebruiks- en belevingswaarde voor bewoners en bezoekers door onder andere het verbeteren van de toegankelijkheid.	Wonen en werken <ul style="list-style-type: none"> ▪ Effecten op overige gebruiksfuncties in het gebied (bedrijventerreinen, landbouw en recreatie) ▪ Ruimtelijke kwaliteit en landschap ▪ Inrichtingsprincipe 6 uit RKK: versterk de samenhang, gebiedsidentiteit en belevingswaarde ▪ Leidend principe 4: Welkom op de dijk. Ontsluiting en toegankelijkheid van het landschap voor gebruikers 	✓
Duurzaamheid in realisatie en beheer, door onder andere gebruik te maken van en voort te bouwen op de bestaande gebiedskwaliteiten, de toepassing van gebiedseigen grond, robuuste waterkeringen en natuur-inclusieve voedselproductie.	Duurzaamheid <ul style="list-style-type: none"> ▪ Circulariteit: verbruik van primaire grondstoffen, hergebruik van materialen 	✓

* Lichtgroen: voldoet aan de doelstelling, Donkergroen: voldoet ruimschoots aan de doelstelling.